

ROČNÍK IX. 1938

Čís. 3.

SBORNÍK

JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ V PRAZE

Rodopis — Historie — Heraldika

Vychází čtvrtletně. — Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: Jednota Starých českých rodů v Praze. Rediguje a za redakci odpovídá Dr. Vincenc Matina. — Redakce a administrace Praha II., Jircháře 10. Telefon 438-76. — Předplatné: ročně Kč 12.-. Příspěvek členský: Kč 36.-, za správní rok. — Zápisné Kč 3.- pro nové členy. — Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Praze ze dne 7. června 1933 č. 142829/VII-1933.

OBSAH:

	Str.
<i>L. Kopáček: Vladycký rod Čámských z Ostrého</i>	33
<i>Jaroslav Prošek: Rozluštění jména Žižkova . . .</i>	41
<i>Dr. V. J. Matina: Rodopisné rozhledy</i>	47
<i>Zaslané publikace</i>	48
<i>Zprávy spolkové</i>	48

P R A H A 1938

Nákladem „Jednoty starých českých rodů“ v Praze II., Jircháře 10.

Tiskem Jaroslava Jiráňka v Železném Brodě

S B O R N Í K

JEDNOTY STARÝCH ČESKÝCH RODŮ V PRAZE

Rodopis — Historie — Heraldika

Vychází čtvrtletně. — Majitel, nakladatel a vydavatel spolek: Jednota Starých českých rodů v Praze. Rediguje a za redakci odpovídá Dr. Vincenc Matina. — Redakce a administrace Praha II., Jircháře 10. Telefon 438-76. — Předplatné: ročně Kč 12.-. Příspěvek členský: Kč 36.-, za správní rok. — Zápisné Kč 3.- pro nové členy. — Užívání novinových známek povoleno výnosem ředitelství pošt a telegrafů v Praze ze dne 7. června 1933 č. 142829/VII-1933.

L. Kopáček:

VLADYCKÝ ROD ČÁMSKÝCH Z OSTRÉHO.

(Dokončení.)

Roku 1658 přišel do král. města N. Knína hor zlatých ze vsi Chejnic mlynář Jiřík Rous (n. v Chejnicích, r. 1633 v N. Kníně), jenž řemeslu svému v Miroticích se vyučil. V úterý velikonoční r. 1658 žádal za přijetí mezi mistry cechu mlynářského v N. Kníně, k nimž přijat byl dne 2. června 1659, v pondělí svatodušní, po předložení vysvědčení za vyučenou a zachovalosti městyse Mirotic. (Reg. cechu mlyn. v N. Kn. od r. 1651). Roku 1661 přip. se na „obecním mlýně Mikulkovském“ a r. 1665 uvádí se na mlýně čp. 113, o němž v téže zprávě se dí, že má 2 kola a pustou pilu, takže toliko místa zbývá. („Popsání měšťanstva za starodávna“, Měst. archiv v N. Kn., č. 67.) Jiřík nabyt záhy vážnosti v cechu mlynářském a zvolen byl dne 26. pros. 1664 star. cechmistrem a dne 26. pros. 1677 mlad. cechmistrem, ve kteréž hodnosti se přip. mladším r. 1684 a starším r. 1686. R. 1673 jmenuje se mlýn Jiříka Rousa o 2 kolách a při něm pila, pustá ještě (Výpis z rulle z r. 1673). Z manželky Anny narodily se Jiříkovi dva synové Václav a Jan. Václav učil se mlynářství a dostal za vyučenou dne 30. září 1685, načež se stal mistrem dne 16. června 1786. R. 1704 se přip. ml. cechmistrem mlyn. Jeho prvou manželkou byla Kateřina a druhou Magdaléna, dcera Václava Čámského z Druhlic, s níž se zasnoubil 15. listo-

padu 1694. Po něm zbyli 3 synové všichni mlynáři. Adam, Jan a Martin. Adam s bratrem Janem (n. 20. pros. 1689) dostali za vyučenou dne 28. října 1707 a Martin dne 24. září 1719. Janův syn, taktéž Jan, stal se mistrem dne 11. října 1733. Druhým synem Jiříkovým byl Jan (n. 15. ledna 1661 v ob. mlýně Mikulovském, zemř. již 1721), jenž podobně se vyučil mlynářství, vzav za vyučenou dne 30. pros. 1685 a mistrovství dne 18. října 1693. R. 1706 byl cechu mlynářského starším cechmistrem. Jmenuje se r. 1704 majitelem mlýna čp. 113, jenž měl tehdy 2 složení, z nichž jedno mlelo a druhé bylo poroucháno. Ze mlýna platilo se kontribuce $\frac{3}{4}$ zl. rýn., ale majiteli vedlo se lépe, takže již jen polovinu byl dlužen nápadníkům (Specifikace mlýnů knínských, Měst. archiv N. Kn., č. 61). Z dob Janových pochází letopočet 1710 na jednom sloupu mlýnském vyřezaný. Jan vzal si za manželku vdovu Annu po Jiřím Čámském z Čelíně, jež měla syna Jakuba Čámského, jenž vzav za vyučenou dne 20. června 1700 a dne 23. června 1710 mistrovství, ženat byl na mlýně obecním. Z manželky Anny narodily se Janovi dvě děti Jan (Ferdinand) a Dorotka.

Jan Ferdinand Rous nar. kol. r. 1692 v N. Kn. ve mlýně Rousově (čp. 113). Datum narození nemožno z matrik křest. zjistit, ježto právě zápisy z let 1670—1699 chybí. Z mládí jeho zpráv nemáme. S jistotou dá se jen souditi, že vynikal bystrostí a že oddal se záhy studiím, takže otec jeho byl nucen odevzdati rodný mlýn své dceři (Janově sestře) Dorotce, která vstoupila dne 10. listopadu 1711 (matr. St. Kn. Tom IV.) ve sňatek s Vojtěchem Čámským, pozůstalým synem po Matěji Čámském, manou ze vsi Čímě. Sňatkem tímto dostala se na tento mlýn rodina Čámských, jež majitelem jeho až podnes zůstává. Nabyv příslušného vzdělání, působil Jan v různých úřadech posléze po dobu 3 let u král. kouřimského krajského úřadu, kdež v krajském expeditu pilně obstarával oddělení pro pochodové ubytování vojska a s tím spojené účtování i výběr kontribuce. Zároveň při vyzdvihování českých komorních panství se zástavy knížat Lichtensteinů (do r. 1719) a hrabat Salaburgů (do r. 1721) zdatně si vedl a při dohlédací komisi českých statků komorních po 4 léta byl sekretářem. Dále při mnohých inspekcích panství, zejména hrabat Černínů a Valdštejnů, přičiňoval se, aby dávky císařské správně se odváděly a pilně i se zdarem účastnil se komisí při

prohlídce královniných statků Karlštejna a Milína, načež zastával místo přísežného hospodářského účetního a vedl si vždy ke spokojenosti všech interessentů i zemských úřadů při projednávání různých záležitostí pozůstalostních maje na zřeteli vždy „Bonum Publici et Privati“ (dobro veřejné i soukromé).

Později zříme jej ve službách císařovny a královny české, zejména jako substituta zesnulého nejv. hofmistra, knížete z Lobkovic, po jehož smrti též veškerá jeho majovátní i allodiální panství spravoval a obstarával správu při kníž. Lobkovickém poručenstvu jako hospodářský rada a direktor. Pro šlechetné své chování a dovednost svoji a že předkové jeho se strany matčiny při král. hradě Karlštejně skutečnými držiteli léna bývali a on, jako král. St. Města Prahy usedlý měšťan, získal si o dobro veřejné zásluhy nemalé, povýšen byl cís. diplomem, vydaným dne 2. 5. 1735 (A. v. Doerr, „Der Adel“, str. 222, Saalbücher sv. 163, pg. 482, A. Schimon „Der Adel“, str. 208, Extrakt diplomu v mus. archivu Kr. Č. odd. H) v Luxemburku od cís. Karla VI., spolu se všemi svými manželskými dědici i dědici jich po meči i po přeslici, do stavu šlechtického, dědičného království Českého a zemí přivtělených a nadán byl predikátem „z Rausenbachu“ (t. j. z Rousova potoka; heslo toto vybral si asi Jan Ferdinand upomínkou na mlýn rodný) a znakem šlechtickým, jenž takto se popisuje: Podlouhlý, dole oblý, v hrot vybíhající štít, dělený, v jehož horním poli modré či azurové barvy zří se šikmo tekoucí potok, provázený dvěma šestihrotými zlatými hvězdami. V dolním poli žluté neb zlaté barvy položena vzhůru obrácená kotev, barvy černé neb uhlové. Na štít vložena jest šlechtická v pravo obrácená turnajská přilba (se zavěšeným kol krku zlatým penízem na řetízku), na vrcholu ovinutá tureckou točenicí, barev modřebílé a černožluté, od níž dolů vlají krydla či fafrnochy, v pravo modré (či azurové) a bílé (stříbrné), v levo pak žluté (zlaté) a černé (uhlové). Na helmě zvedá se mezi dvěma, brky ven obrácenými černými křídly orličími, shora popsaná hvězda zlatá (Král „Heraldika“ 282).

V diplomě jest znak, umístěný uprostřed listu, nakreslen a barvami položen. Psán jest německy a jest k němu přivěšena větší cís. král. pečeť. Opatřen jest vlastnoručním podpisem cís. Karla VI. a dále podepsán jest král. český

kancleř Vilém hrabě Kolovrat z Újezda a „k rozkazu J. C. K. Veličenstva vlastnímu“ Jan z Dobišova. (Originál chová se v arch. M. Kr. Č.) Diplomem tímto spolu bylo uděleno právo pečeti voskem červeným a získávatí všech tehdejších českých šlechtických výsad a privilegií.

Za manželku měl Jan Ferdinand Annu Josefu, roz. z Wiltheimu a Töttingu, kterážto rodina přijata byla do českého šlechtického stavu dne 19. 8. 1733 a do rytířského dne 29. 7. 1768 (Doerr „Adel“, str. 220, 252, A. Schimon „Adel“, str. 297). Z manželství toho narodil se r. 1738 syn, pokřtěný v Týně v Praze jménem František Josef (jeho manželka slula Teresia) a r. 1739 druhý syn Zdeněk, zemř. 21. I. 1758 (Matr. Týnská, díl XIV., Kašpar Pilát „Adel Böhmens“).

V r. 1747 dne 19. července zastupoval Jan Ferdinand jako hospodářský ředitel královskou komoru při vyrovnání sporu, který vzešel po zkáze hrobského mlýna r. 1690 mezi obcí Kolínskou a zámeckou správou tamže. (Jos. Vávra. Dějiny kr. m. Kolína n. L. II. 220—1). Později přestěhoval se ze St. Města na Nové Město pražské, kde byl majitelem památného domu (čp. 719) v ulici Palackého, kde žil Fr. Palacký, Dr. Fr. Lad. Rieger, (Fr. Ruth. Kronika král. Prahy, str. 823) a r. 1750 nastoupil v držení Zruče a Krasoňovic u Dol. Kralovic (Riegr. slov. nauč., heslo Zruč, Světozor 1872, 522).

R. 1755 dne 15. dubna byl co cís. rada majestátem daným ve Vídni, povýšen do stavu rytířského a znak jeho polepšen. Horní půle byla rozpoltěna, na předním zlatém poli položena černá orlice, vzadu lev zlatý v pole modré, dolní polovina byla modrá se šikmým stříbrným potokem. Nad helmem položeny jsou 2 přilby, pravá se starým klenotem, levá se zlatým lvem. (Král. „Heraldika“, str. 282, A. Schimon „Adel“, str. 208, Megerle v. Mühlfeld „Oest“. Adelslexicon 1827, V. Hellbach Adelslexicon 1825, Stammbuch des Adels in D. u Oe-U., Av. Doerr „Der Adel“, str. 238, Saalbücher sv. 204, § 244).

R. 1758 zemřel mu mladší syn Zdeněk ve stáří 19 let a pochován byl dne 21. ledna 1758 (Matr. Týnská XXII, Kašpar Pilát „Adel Böhmens“).

Jan Ferdinand dal r. 1759 nákladem svým přelíti zvon kostela sv. Mikoláše v rodném svém městě Novém Kníně.

Na plášti téhož zří se krucifix a obraz sv. Mikoláše, dále čte se na něm nápis:

„LETA — PANIE 1759 — TENTO — ZWON — GEST — PRZELITJ — K — TOMVTO — CHRAMV — PANIE — KE — CZTI — A — CHWA LE — S. — MIKOLASSE — A — S. IANA — KRZTITELE — NA NAKLAD — VROZENEGO — A — STATECZNEHO — RITIRZE — P. — T. — IANA — FERD. — Z — RAUZENBACHU — PANA — NA — ZRVCI — A KRASSENIOVICZICH — NA — PONIZENAV — ZIADOST — PANA — IANA — CZAMSKIHO — ZA — CZASV — PRIMASA — PANA FRANCZE — MASNERA.“ Vzadu nápis: „JOAN — CHRISTIAN — SCHVNKE — GLOCKENGVSERMEISTER — ZV — PRAG.“ (Dr. A. Podlaha „SOUPIS“ XIII., str. 42—43).

Dne 14. 6. 1762 zemřel Jan Ferdinand ve farním okrese Sv. Štěpána, avšak pochován byl do rodinné hrobky u Panny Marie v Týně na St. Městě Pražském. Překlad latinského textu, jeho zápisu úmrtního po česku zní:

„Dne 16. m. června 1762 pochován byl o 9. hodině večerní v kryptě Sv. Kříže basiliky Týnské, jenž zemřel 14. m. dne t. m. o 4. hod. ranní, duši v obcování svatých Bohu odevzdav, urozený pan Jan, rytíř z Rausenbachu, inspektor císařských panství a pán na Zručí, zaopatřen byv svátostmi umírajících, ve stáří 70. rokův. Zemřel na sněť (ex gangraena) a pochován společně s prvním synem rodiny své, Zdeňkem, urozeným pánem z Rausenbachu. Pohřeb vykonal farář Jan Antonín Veselý. „N. B.“ Jan z Rausenbachu zemřel ve farním okrese Sv. Štěpána, odkudž do Týna do rodinné hrobky výše jmenovaného dne převezen (Týnská matrika zemř. XXIII., str. 9).

Ještě r. 1780, v dubnu uvádí se co kmotra vznešená paní Terezie z Rausenbachu, manželka Františka Josefa (st. syna Janova), při křtu Jiřího Josefa, synka zám. hejtmara pražského, Karla z Königů a manželky jeho Marie (Kašpar Pilát „Nobilitas Bohemiae“ e matriculis S. Viti). Byla posledním známým členem rytířského rodu Rousů z Rausenbachu. Sestra Jana Ferdinanda, jak shora uvedeno, vdala se za Vojtěcha Čámského, jehož rodu sňatkem tím se dostalo mlýna (čp. 113) v N. Kníně. Vojtěch původně se učil u svého otce Matěje, mana a mlynáře v Čími, a doučil se u pozdějšího svého tchána, Jana Rousa v N. Kníně, dostav

r. 1711, tu neděli po Božím Těle, k žádosti svého mistra, za vyučenou, načež stal se mistrem dne 14. 10. 1714. R. 1729 se jmen. mladším a r. 1734 starším cechmistrem. Za něho byla dne 26. 6. 1734 založena „Kniha cechovní povctivého pořádku mlynářského v král. svob. městě Novém Kníně Hor zlatých“.

Jan měl dva syny Františka a Jana. Jan učil se mlynářství u Lukáše Šebka, kde za vyučenou dostal dne 28. 9. 1739, ale pak řemeslo opustil a stal se r. 1759 městským syndikem v N. Kníně. K jeho žádosti dal strýc jeho Jan Ferd. ryt. z Rausenbachu přelít zvon sv. Mikoláše v kostele novoknínském (viz výše).

Starší syn František (zemř. 4. 10. 1774) učil se mlynářství, načež dostal za vyučenou dne 28. 9. 1739 a mistrem se stal dne 23. 11. 1744. Jeho manželka slula Eva. Převzav otecký mlýn čp. 113, nabyl velké vážnosti v cechu, jehož mladším cechmistrem se stal dne 10. 3. 1761. S manž. Evou měl 4 děti. 1. František, 2. Ignác, 3. Václav (mlyn. vyučen 29. 9. 1768) a 4. Anna (manž. Vojt. Nevařil, příp. r. 1782). Testamentem svým ze dne 8. 8. 1774 odkázal František synu Františkovi (dostal za vyučenou 28. 9. 1767 a mistrem mlyn. se stal 1. 10. 1775), nedávno koupený mlýn v Zahoreňanech, z něhož sestře Anně měl splatiti 1000 zl.

Mlýn čp. 113 v N. Kníně obdržel syn Ignác (n. 1. 2. 1758, zemř. 12. 10. 1836), jehož manž. byla Maria Anna, roz. Petrová (n. 10. 8. 1759, zemř. 20. 10. 1816), který dostal za vyučenou dne 29. 9. 1768 a mistrem mlyn. se stal 1. 10. 1775. Dne 30. 10. 1775 žádal za měšťanské právo v N. Kníně. Listina tato, chovaná ve mlýně Novoknínském (do nedávna) se ztratila. Byla pamětihodná tím, že zachoval se na ni otisk pečeti se znakem rodu Čámských z Ostrého. Dne 3. 2. 1787 koupil Ignác k mlýnu louku „Pod strání“ od novoknín. měšťana a punčocháře Josefa Čámského. Dne 24. června 1795 zvolen I. cechmistrem mlynářským. Z jeho soukr. žití jest známo, že býval velkým milovníkem přírody, ptactva a ryb. Děti jeho byly 1. František, 2. Maria, Eva, Dorota (n. 17. 12. 1781), zasn. dne 12. 10. 1800 s Jos. Masnerem (n. 13. 3. 1773), synem koželuha Karla a manž. jeho Dorotky. 3. Teresia (manž. N. Havlík) a 4. Maria (manž. Ant. Kučera).

Mlýn čp. 113 v N. Kníně ujal syn František (n. 27. 10. 1789, zemř. 14. 7. 1870), jenž zasnoubil se dne 27. 11. 1821 s Marií (n. 19. 8. 1794, z. 2. 11. 1866), dcerou Mikoláše Nevařila a jeho manž. Anny, roz. Bartůňkové. Dne 25. 10. 1802 stal se tovaryšem, na to dne 2. 7. 1809 obdržel od otce Ignáce zápis na mlýn a část pozemků, načež dne 30. 10. 1809 se stal mistrem. Dne 1. 4. 1826 zvolen byl I. cechmistrem, jímž zůstal po dobu 33 let až do r. 1859. Druhou část mlýnských pozemků obdržel dne 8. 5. 1835. — Rodný mlýn čp. 113 zapsal dne 25. 1. 1855 synu Františkovi, jemuž jej postoupil dne 1. 5. 1859.

Měl 5 dětí: Josefa, Františka, Ignáce (zemř. v nemocnici v Olomouci), Marii (zemř. 20. 3. 1904 ve St. Sedle), provd. za Čeňka Kinského, říd. učitele v N. Kníně a Antonii, vdanou za host. Rosola v Ml. Vožici. Syn Josef (n. 22. 2. 1827, z 27. 11. 1902), byl c. k. radou z. s. v N. Kdyni. Byl dvakrát ženat. Jeho první chotí byla od 20. 11. 1860 Marie Šafránková (n. 23. 3. 1837, z 17. 5. 1873) a II. manž. Markéta Šafránková (n. 20. 5. 1838), s níž zasnoubil se dne 11. 8. 1890. Jeho synem byl Jindřich, úř. c. k. st. dr. v Plzni, jenž zasnoubil se dne 29. 7. 1901 s Martou Krčmářovou.

Druhým synem Františkovým byl František (n. 10. 3. 1829, z. 12. 6. 1899), jenž oženil se dne 28. 8. 1854 s Vilmou Holoubkovou (n. 27. 2. 1831, z. 30. 1. 1900), dcerou Augustina, koželuha a jeho manž. Marie, roz. Bartůňkové. R. 1872 vystavěl v N. Kníně první válcový mlýn a byl v l. 1860—1893 předsedou I. živn. sboru. V paměti dobré se udržuje, že byl velkým milovníkem stromů, ryb, lovu, honu a čížby. Narodilo se mu 6 dětí. 1. Bohuslav Karel (19. 5. 1856), měst. vrch. inž. na Smíchově). Jeho I. manž. byla Jos. Šrámková (n. 26. 8. 1856, z. 25. 11. 1905), dcera Josefa z V. Lečic a Rosalie, roz. Kropáčkové (s níž oddán byl dne 3. 10. 1896). Po druhé oženil se dne 29. 4. 1912 s Marií Benákovou (n. 8. 2. 1861), dcerou Václava, host. na Smíchově a jeho manž. Josefy, roz. Kolečkové. 2. Albína (16. 12. 1857), oddána 28. 8. 1877 s Jos. Kubíčkem, říd. uč. v N. Kníně (n. 19. 8. 1845). 3. František Hynek (n. 26. 7. 1861, z. 16. 6. 1911) učil se pekařství a za vyučenou dostal 2. 2. 1888. 4. Marie Vilma (n. 20. 11. 1862, z. 30. 7. 1889), 5. Božena Barbora (n. 4. 12. 1865, z. 4. 4. 1886). 6. Karel Josef Šebestian (n. 19. 1. 1872), učil se mlynářství a dostal

dne 1. 1. 1888 za vyučenou. Dne 29. 8. 1899 zasnoubil se s Marií (n. 22. 12. 1878), dcerou Jana Buňata a Marie, roz. Beztahovské č. 20 ze Senešnice. Karel byl v l. 1906 až 1912 starostou společenstva živností potravních v N. Kníně. Měl tři syny: 1. Karel (n. 18. 6. 1901), 2. Bohuslav Václav (n. 21. 9. 1904) a 3. František Josef (n. 28. 4. 1914).

Rod Čámských během věků nemálo se rozrodil a to tak četně, že s potomky jeho setkáváme se asi v 41 osadách. Kromě hlavního kmene čímského a nejmocnější haluze knínské nejvýznamnějšími větvemi jeho byla mlynářská rodina Čámských ve Štěchovicích na mlýně „Mlýnkově“ a manská větev na robotním karlíštejnském léně Čámském či Skotoňovském (vl. Skotohonovském) ve Třtí.

Průběhem doby, nemaje asi nutnosti a příležitosti honositi se starobylým svým erbem a heslem, zapomněl a přestal rod Čámských obého užívatí. Posledně uvádí se přídomek rodový r. 1754 („Pan Antonín Č. z Ostrého“) v deskách dvorských (DD 114—278), leč v dalších dobách od něho z příčin dnes neznámých upuštěno, ač v rodě paměť o původu vladyckém dodnes se udržela a zachovaly se některé památky rodinné, dokazující neklamně původ od starobylého zemanského rodu, českých vladyků

Č á m s k ý c h z O s t r é h o.

ROZLUŠTĚNÍ JMÉNA ŽIŽKOVA.

(Z literární pozůstalosti.)

Jednou z našich bolestí národních jest neznalost významu i příčiny tvorby našich jmen, která se nazývají nyní rodovými.

Dr. A. Sedláček, M. Kolář a V. Král z Dobré Vody vynesli ze zapomenutí poklady jmen i znaků.

Znaky české jsou tak důležité v našem dějepise jmen místních i osobních a tak překvapující svojí tvorbou a českosť, že až badatele zarážejí.

Znak český byl vlastně přeměněné jméno v obraz, byl jaksi negramotnému nadále jménem, byl právem rodovým, jako byla mince právem vladařským. Znak dával stát a nikdy jej nestanovil majitel.

Státní úřadovna znaková dostala úkol utvořit ze jména osobního nebo ze jména místního znak, který vystihoval smysl slova. Úředníci-heroldi byli tudíž prvními filology českými, kteří zkoumali kořen slova jim daného, často již zkomoleného. Ovšem nadání jednotlivých úředníků bylo různé a ne vždy duchaplnost byla matkou tvorby znaku.

A právě tyto prvky slova, které stvořily znak, byly zároveň základem tajemství heroldů, proč ten který rod má v znaku různý obraz.

Dějiny jmen i znaků vytrpěly ohromné poruchy, neboť majitelé velmi často v následujících pokoleních neznali příčin svých jmen, ale i příčin svého znaku.

První kdo zmiňoval se o znacích českých byl „Dalimil“, který svým zbásněním obrazů znakových uvedl v omyl naše heraldiky české, Paprocký pak nutností doby vytýčil heraldiku českou v ohromnou romantiku pohádkovou.

Naši nejposlednější heraldikové M. Kolář, V. Král a A. Masák netušíce jednoty jména osobního nebo přídomků — zboží se znakem, byli zavedeni do úplného temna. Heraldické knihy Královy i Kolářova jsou velkým nedorozuměním, jsou velkým omylem, zůstávají však i nadále pokladem, byť i v základě velkou částí negativním.

Neboť pravidlem jest, co jest zároveň i zákonem: každý český znak vyšel z české úřadovny znakové mluvící, to jest tvořil jednotu jména se znakem.

Nemluví-li znak, jest buď porušen, nebo opuštěn jménem, jež ho stvořilo, ať již osobním nebo místním.

Písaři zemští, městští a deskoví zapisovali jména osobní i jména místní nestejným způsobem.

Totéž jméno vyskytuje se v tak rozličných tvarech, že historikové dnešní dohadují se pouze zvukově, jak by asi jméno znělo nejlahodněji, a tak je i píší . . .

Zvuky č, š, ž byly zaměňovány, zvuky h, ch ztotožňovány, zvuky d-t, p-b, m-n nerozpoznávány.

Slova, která začínala zvuky v, h jsou o tyto „očišťovány“ v domnění, že jsou přidány z nevědomosti a pro lehčí vyslovování. Vysvětlujíc dnešního dne jméno osobní nebo místní vpadáme do chyby, že luštíme jména stará, prošlá stoletími, filologií dneška, filologií akademickou a ne filologií tehdejší, tak zvanou filologií lidovou.

Jest proto první podmínkou dívati se na jméno citem člověka v minulu žijícího, pochopiti co on viděl a jak on tvořil jméno. České heraldice nevěnovali historikové, kromě dr. A. Sedláčka té důležitosti, jaká jí náleží, ale i filologové nepřipouštěli, nedopátrali se cennosti ohromné kultury znakové.

Sta a sta jmen, která stvořila znak a jména, která stvořena byla znakem, považována za zkratky z křesťanských jmen cizích nebo za přezdívky.

Starí nezkracovali a netvořili jmen tak, jak my tvoříme z nepochopení ve století 18., 19. a 20.

Však i všichni starí neznali smyslu slova, nejpovolánějším a jediným činitelem byla pouze státní úřadovna, která stanovila jak jména místní, tak i jména osobní.

Jest omylem domnívati se, že jména, která nosíme jsou tvořena náhodně nebo přezdívkou, nikoliv, jména dávaná místům v určitém cíli v určeném piánu, jinak by jména místní i osobní stala se nemožnými svojí jednotvárností a nebohatostí.

Hlavním cílem bylo rozlišovati místo i osobu a ono rozlišování dělo se opět v určité základně.

Jménem i znakem českým otvírá se jiný nový svět českému člověku, neznámý, krásný.

Martin Kolář asi tušil tajemství heraldiky, tušil stále příčiny nějaké tajné, které působily při tvoření českého znaku, stále pátral a nemohl se odhodlati k vydání knihy své heraldické. Až teprve dr. A. Sedláček z lásky k čes-

kému znaku i z lásky k práci Kolářově vydal knihu sám, po jeho smrti.

V předmluvě touží velice dr. A. Sedláček po heraldic-kém klíči, čili po onom tajemství, jež stvořilo český znak.

Klíč k znaku českému, „klíč znakovědný“, otvírající znak český jest jméno osobní a místní.

Prvním lidovým filologem jest Kosmas, jehož výklad jmen typicky spadá do způsobu, jakým lidová filologie tvořila český znak. Žel, Kosmas vykládá nám jména jasná, leč nevykládá těch, která jsou zkomolena, neboť významu jich sám již neznal.

Palacký poznamenává, že za Kosmy znaků nebylo, poněvadž týž nečiní o nich zmínky. Leč Kosmas nezmiňuje se ani o věci, která byla pro český život převratnou; kdo nám razil první denáry . . .

Nejstarší znak český přemyslovský jest vyjádřen na denáru pruhy; v české heraldice jsou nazývány „kúlem“, „pásém“, „břevnem“, „čárou“, „řekou“, „krovem“, „trojčarím“, „trojřičím“ a i jinými jmény, leč veškery ony ná-zvy nejsou ničím jiným, nežli symbolisovanou cestou.

Denáry naše, ražené Bořivojem okolo r. 1100, na štítě, jež drží kníže sám, mají pruhy kosmé.

Denáry Vladislava I., vládnoucího od r. 1109, mají na štítě knížecím pruhy vodorovné.

Denáry Soběslava I. (čtyři druhy denárů), mají pruhy vodorovné.

Denáry Fridricha mají též štít s pruhy. (Ed. Fiala, Čes-ké denáry.)

Domněnka M. Koláře, že znaky s pruhy ve znojenské kapli románské jsou fantasií, jest tudíž omylem, jsouť to znaky Přemyslovců.

Znaky užívané rody českými se znamením „cesty-pruhy“, tvoří svoji zvláštní ohromnou nauku, jednoty jména místního i osobního se znakem.

V heraldických knihách českých jsou uvedeny tak zvané mluvící znaky, které jasně symbolisují neboli mluví o jmé-ně, ať již osobním nebo místním, čili tvoří jednotu jména se znakem a nebyly porušeny dobou ani nevědomostí, leč tyto mluvící znaky jsou v počtu tak mizivém, že na sebe neupozornily a neodkryly klíč heraldický. [Jako: Hraběse — hrábě, Škopek — škopek, Korka — korka (lod'ka z kú-ry).]

Ve znaku jako na minci není ničeho zbytečného, bezdůvodného, často nepatrná věc vlastně mluví ve velkém obraze.

Ovšem řeč znaku jest někde hlasitá, dětským rozumem mluvící, však často šepotá hlubokým skrytým symbolem.

Znak český není a nebyl rebusem, nýbrž snahou vystihnouti smysl jména osobního nebo smysl slova místního.

Ze znaku vzniklo také mnoho jmen rodových, neboť bylo nutno, dědil-li se znak, ponechati i jméno tvořitele znaku, byloť nesprávně, jedno od druhého trhati.

Tudíž onen rod, jehož předek jménem osobním dal příčinu, podnět ke tvoření znaku, měl onu výhodu, že mohl měniti přídomek — zboží majitele, aniž by porušil zmíněné jednoty znaku se jménem.

Byloť jakousi hrdostí mluvilo-li jméno znakem, nebo znak projevoval jméno. Mnoho rodů mohlo se bavit krásou shody jména a znaku, leč sta rodin množním pozbývalo původního majetku, drobilo se, prodávalo původní velký statek, který stvořil znak jejich rodinný a zakupovalo se na malém, neměnilo však svého znaku, neboť rodiny tyto lpěly na starém, takže jednoty znaku se jménem následkem toho nezachovaly a znak oněměl.

Nebylo zákona, který by bránil oněm poruchám a ne každý zeman měl možnosti udržovati znakové zákony, byloť starosti vážnější, starosti o chleba.

Nejasné znaky kamenné, voskové nebo malované na pergaměnu nebo papíře i dřevě, nutno popisovati s rezervou, neboť nelze chtítí viděti toho čeho není.

Není většího neštěstí, udělá-li autorita chybu. Ůcta a bezpodmínečná víra nepřipouští omylů a chyba v základech zabraňuje postaviti celou budovu, a je-li již tato postavena, stále se hroutí.

Tak je to s našimi jmény a se znaky českými.

Znak v dějinách lidstva a zejména v dějinách českého člověka je básní. Neboť třídní rozdíly peněžní byly by a budou i bez znaku.

Láska ke znaku je láska k dějinám člověka.

Láska k českému znaku — českému lvu je povinnou, jako je povinnou láska k národním barvám.

Kdo nemá lásky ke znaku českému, nemá lásky k jazyku svému přirozenému, nemá lásky k matce, k rodině.

Všelidská láska skládá se právě ze základních těchto složek.

Omyly, které se staly v české znakovědě je nutno uvést do pravé míry.

Tak rozrod znaku zvaného Dalimilem slovem „lekno“, Palackým pak „Kůnici“, po zboží „z Kounic“, nemá ve znaku lekna nebo leknínu, nýbrž sazenici po svém předku Sazimovi nebo Sezimovi (r. 1165). Sazenice tato jest tak vzorně vyjádřena stočenými lístky, jak vyšly a prodraly se z lúna semene a tak výborně vystižena velkými kořeny vůči malým lístkům, že jest podivem nedopátrání se příčiny štítového znamení našimi zemřelými znakovědci.

Rod Milhosta z Maštova má ve znaku „milého hosta“, to jest bohatého hosta, nádherně oděného jedoucího v plné slávě na koni.

Ti, kteří měli a mají ve znaku půlkoně s úzdou, páni z Pardubic a žijící dodnes Malovcové z Malovic, mají předkem Držkraje (r. 1194), který dostal za znak koně bez sedla, bez jezdce, mírně se vzpínajícího, majícího po krku, takřka až k zemi od udidla vinoucí se uzdu to jest to, co mluví v celém znaku, co máme držeti: kraj, konec uzdy, aby nám kůň neprechl.

Týž rod hned nedaleko založil ve znamení koně dvůr Švihov, poněvadž kůň je zvíře švihané. Město Poleň, bývalé to zboží rodu má dodnes znakem „džkrajského“ koně. Jednota jména se znakem dostižena pak úplně jménem Držkraje ze Švihova (r. 1245).

Malovcové byli si vědomi ještě v patnáctém století svého předka Držkraje, neboť sedíce na Pacově, užívali znaku půl koně, jehož uzdu drží ruka.

Rod Hroznaty dostal do znaku troje parohy jelení, zbraně to, jichž se hrozíme.

O Benešovicích se říká, že mají ve znaku „zavínutou střelu“ neboli „odřívous“.

Úřadovna znaková správně znala zákon staré filologie české, že Beneš znamená Běněš, to jest běžícího člověka

neboli Běžka. Jméno to jest právě tak tvořeno jako Vaněk (Václav), Čeněk (Čestislav), Břeněk (Břetislav), Zdeněk (Zdislav), buď příponou eš, nebo ek. Jestliže stotožňováno jméno Beneš s Benedictem v zápisech latinských, není to důkaz etymologického vývoje, nýbrž snahy přizpůsobovací.

Jméno Běneš i místní jména Přiběnice (Přiběženice), Ůběnice (Ůběženice), Paběnice (Poběženice) založena jsou ve znamení cesty, pobytu, běžení, dávno před dobou znakovou. Jména místní zachovala si své „ě“ a není nikoho, kdo by hledal ve třech těchto jménech Benedikta.

Znak Běnešoviců z Běnešova je výborně ustrojen: střela již letící, však ležící ještě na lučšti, kdy konce luku jsou stisknuty do největší možnosti, aby střela běžela, letěla. Luk vchází do své původní polohy; tetivy není možno viděti, poněvadž se tetelí — chvěje, proto na znaku není. Před běžící střelou běžíme, chráníme se. Tak důmyslné luštění znaku zavedlo i malíře do slepé uličky a heraldiky české do chybného pojmu znaku.

Rod ze Šternberka nosí svůj znak hvězdu po předku Zdislavu (správně Ždislavu, ždátí — čekati, rozkazující způsob ždi — čekej, zkratky Zdeněk, Zdík (Ždík), Ždanice, Zdislavice, Zdeslavice, Zdikov-ice . . .). Osud, slávu ždátí od hvězd jest prastaré.

Rod pišící se z Pernštýna má ve znaku hlavu zubří s kruhem nebo houžví v nosních chřípích provlečenou. První, kdož dostal znak a jehož jméno stvořilo znak byl Jimram z Medlova.

Úřadovna znaková předobře rozřešila pojem jímání, chycení a nedala do znaku celé zvíře, ať již to byl zubr, tur nebo býk, nýbrž pouze onu část — hlavu, která vyjadřovala jímání.

Rod Předborců z Předbořic, později z Radejšina dostal do znaku skota a opět jest úplně lhostejno, zdali to býk, vůl či kráva, hlavně zvíře rohy k obraně mající v předu, tudíž borci předem těla, předborci nebojující nohama, tlapami, drápy ani zuby.

Košíkové z Lomnice nemají ve znaku „kartasa“, jak vybásnil Dalimil, nýbrž „košíka“, „kosíka“, „kosare“ s kosou

v ruce nikoliv s holí, v nohavicích a ne v sukni, aby mohl pohodlně kositi, s toulcem na brus a ne s kabelí. Jeden člen psal se Stéblo z Lomnice, tedy jméno přiléhající ke znaku. Nad přilbou, aby nebylo žádného nedorozumění jest mlýnské kolo, symbol mletí.

Kocové z Dobrče (správně, Dobrže), mají ve znaku symbol Kocáníkolo.

(Pokračování příště.)

RODOPISNÉ ROZHLEDY.

Píše dr. V. J. Matina.

Dne 17. července t. r. odhalen byl na náměstí v Mnichově Hradišti pomník pana **Václava Budovce z Budova**, kdysi pána na Mnichově Hradišti. Pomník vytvořil hořický sochař Josef Bílek. Postava Budovcova, v nadlidské velikosti provedena v bronz, drží v levé ruce meč, v pravé svitek Rudolfova majestátu. Činnost Václava Budovce zhodnotil řečí svojí univ. prof. dr. J. V. Šimák. V předvečer odhalení pomníku konána byla v divadelním sále radnice slavnostní akademie, na níž o významu starých rodů českých promluvil dr. V. J. Matina.

Časopis rodopisné společnosti československé v Praze, ročník IX. až X. 1937—1938, číslo 1., redig. dr. Antonín Markus a Frant. Navrátil. V Praze II., na Těšňově 1220. Obsahuje zajímavý článek dr. Josefa Salaby: Po stopách národního vědomí české šlechty pobělohorské.

Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze, roč. XLVI., č. 2., red. dr. Josef Pelikán. Obsah: Články prof. Šimáka: Jak byly osídleny nejižnější Čechy a Hynek Žák z Dubé či Havel z Lemberka?, Dr. Lad. Hosák: Příspěvky k starému rodopisu moravskému. Erb dvou beraních rohů. Páni z Bítova, Čeblovic, Drahotuš, Holštejna, Jedovnice, Popovic, Rosic a Židlochovic.

Jihočeský sborník historický, vyd. jihočeská společnost v Táboře a vlastivědná v Budějovicích, red. Roman Cikhart, dr. Mir. Burian a dr. F. M. Bartoš, roč. XI., č. 1.—2. V článku Františka Chalupského: Dějiny osady Nové Vsi (Lazice) nalézá se hojnost dat již ze 14. století o rodu Těmínů z Těmic.

Strakonicko, vlastivědný sborník šumavského podhůří, roč. IV., č. 2. a 3., řídí profesor J. Vrzalík, přináší článek dr. A. Haase: Kryštof z Vartenberka, velký převor Strakonický a výpisy o rodu pánů Baworů ze Strakonice ze sbírky Doerovy.

Unhošťsko, vlastivědný sborník, roč. I., číslo 1.—4., redig. Karel Vyšín, Praha-Michle, Táborská, č. 164. Článek F. Vacka: Z dějin města Unhoště přináší hojnost jmenného materiálu. Karel Vyšín píše o rodu Wiřbinských z Korčaku.

Od Ještěda k Troskám, vlastivědný sborník českého severu, ročník XVI., č. 9.—10., vydávaný v Turnově, red. prof. Šimák a red. J. Polák, přináší Šimákovy výpisy z Urbáře Hruboskalského z r. 1602 a Voborníkův soupis poddaných panství Svijanského r. 1773.

ZASLANÉ PUBLIKACE.

- Časopis rodopisné společnosti českoslov. v Praze, roč. IX.-X., č. 1.
Časopis společnosti přátel starožitností čsl. v Praze, roč. XLV., č. 2.
Jihočeský sborník historický v Táboře, roč. XI., č. 1.—2.
Strakonicko, roč. IV., č. 2. a 3.
Unhošťsko, roč. I., č. 1.—4.
Dr. Václav Davídek: Prameny a příspěvky k dějinám zvl. národnostním na Českolipsku.
Polensko, roč. I., č. 4. a 5., red. dr. K. Turecký v Polně.
Sudetendeutsche Familienforschung v Ústí nad Labem, roč. X., č. 4., red. dr. F. J. Umlauf a dr. F. J. Wunsch.
Mitteilungen des Roland Dresden, roč. 23., sešit 3.
Die Sippe, roč. I., sešity 8.—11., red. Walter Klemm, Wien VIII., Fuhrmangasse 18a.
Tradice, roč. 1938, č. 3. Č. Budějovice, red. dr. Ant. Markus.
Numismatické zprávy, roč. V., č. 4., red. Karel Chaura, Praha II., Vojtěžská 15.
Výroční zpráva jednoty pro dostavění Hl. chrámu sv. Víta za r. 1937.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Vedle pravidelných členských schůzí úterních v kavárně reprezentativního domu v Praze, konána 13. června schůze výborová.

Těžká doba pozdější znemožnila již svolávání větších schůzí členských neb výborových a po bolestně okupaci našich pohraničních krajů bude asi mnohým členům našim navždy znemožněno účastniti se našeho života spolkového. Než jedno může zůstatí našemu členstvu útěchou, že jednota naše od prvního svého počátku šla poctivě ku předu v tom nejčistším duchu národním. Odtržení našich pohraničních hor a hvozdů, jež více jak tisíce let byly přirozenou baštou našeho historického království, dotýká se nesmírně bolestně srdcí našich a proto tím více musíme semknouti se kolem tradičních odkazů svých předků, kteří za národní čest a jméno své dovedli obětovati hrdla i statky své. —

Pro řádně pátrající badatele rodopisné bylo by v jednotě dost honorované práce. Přihlášky přijímá jedn. jednoty, Praha II., Jircháře 10.

Václav Přech,
jednatel.

FOTO: ATELIER

pro uměleckou portretní i veškerou
průmyslovou fotografii

JAROSLAV ČÁMSKÝ

PRAHA XIII.-VRŠOVICE

HUSOVA 30

doporučuje se ku provedení všech
reprodukcí starých listin, znaků a pod.

